

Anna Ryx

<https://orcid.org/0009-0003-4747-6532>

PRAWA KOBIET W PROGRAMACH WYBORCZYCH POLSKICH PARTII POLITYCZNYCH – ANALIZA PORÓWNAWCZA KAMPANII Z LAT 2019 I 2023

WPROWADZENIE

Celem prezentowanego artykułu jest porównanie programów wyborczych największych ugrupowań politycznych w Polsce w latach 2019 i 2023 w zakresie postulatów dotyczących praw kobiet. Analizie poddane zostaną programy wyborcze partii politycznych, które brały udział w obu kampaniach wyborczych do parlamentu, ze szczególnym uwzględnieniem takich ugrupowań, jak: Koalicja Obywatelska, Lewica, Polskie Stronnictwo Ludowe, Prawo i Sprawiedliwość, Kukiz'15, Bezpartyjni Samorządowcy, Polska 2050 oraz Konfederacja; ta ostatnia jest jedną z najbardziej konserwatywnych formacji na polskiej scenie politycznej.

Aby zrealizować cel opracowania, należy odpowiedzieć na pytania: jakie miejsce zajmują prawa kobiet w programach wyborczych polskich partii politycznych w latach 2019 i 2023; czy wszystkie ugrupowania w równym stopniu formułują postulaty dotyczące kobiet, czy też występują między nimi istotne różnice w zakresie szczegółowości i ideologicznego ujęcia tych zagadnień; na jakich kwestiach partie polityczne koncentrują swoją uwagę w kampaniach wyborczych, aby przyciągnąć głosy wyborczyń oraz jak postrzegają prawa kobiet w kontekście strategii politycznych i komunikacyjnych?

* Studentka II roku studiów magisterskich, Uniwersytet Opolski, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, aniaryx@gmail.com

Wstępnie postawiona hipoteza badawcza zakłada, że polskie partie polityczne kształtują swoją ofertę programową skierowaną do kobiet zgodnie z własnym profilem ideologicznym oraz zmianami zachodzącymi w debacie publicznej. Przyjmuje również, że choć wszystkie ugrupowania w różnym stopniu odnoszą się do kwestii równości płci i praw kobiet, to ich podejście wynika z przyjętego systemu wartości, zaplecza ideowego oraz presji społecznej i medialnej towarzyszącej obu kampaniom.

W celu weryfikacji hipotezy zastosowano metodę analizy porównawczej programów wyborczych siedmiu ugrupowań politycznych z kampanii lat 2019 i 2023. Analiza obejmuje identyfikację postulatów dotyczących czterech kluczowych obszarów: praw reprodukcyjnych i zdrowia kobiet, przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i ich praw obywatelskich, a także rynku pracy, równości ekonomicznej oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego.

RAMY TEORETYCZNE ANALIZY PROGRAMÓW WYBORCZYCH

W pierwszej kolejności należy wyjaśnić, dlaczego temat praw kobiet zyskał szczególną widoczność w polskim dyskursie publicznym oraz stał się jednym z głównych punktów spornych w kampaniach wyborczych z lat 2019 i 2023 roku. Źródła tego zjawiska sięgają roku 2016, kiedy po raz pierwszy od 23 lat do polskiego parlamentu powróciła szeroko dyskutowana kwestia tzw. kompromisu aborcyjnego z 1993 r.¹ Wówczas do Sejmu trafił obywatelski projekt ustawy „Stop aborcji”, przygotowany przez konserwatywną organizację Ordo Iuris. Projekt zakładał zniesienie obowiązującej ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 1993 r. oraz wprowadzenie definicji „dziecka poczętego”, zgodnie z którą płód w okresie prenatalnym byłby uznany za dziecko aż do momentu porodu. W świetle proponowanych zmian aborcja miałaby zostać zrównana z przestępstwem zabójstwa, za które groziłaby kara od 5 do 25 lat pozbawienia wolności, a nawet dożywocia dla kobiet². Projekt wywołał w społeczeństwie wiele kontrowersji, w wyniku czego na ulicach polskich miast odbywały się wielotysięczne manifestacje, wyrażające sprzeciw wobec rozwiązań zawartych w tym projekcie ustawy. Projekt został odrzucony podczas pierwszego czytania w Sejmie. Wiele partii politycznych sprzeciwiło się rozwiązaniom zaproponowanym w tej ustawie.

¹ M. Dobrowolski, *Trybunał i ochrona życia. Kluczowy punkt odniesienia*, Rzeczpospolita. www.rp.pl/opinie-prawne/art40153731-marek-dobrowolski-trybunal-i-ochrona-zycia-kluczowy-punkt-od-niesienia (dostęp 29.04.2024).

² *Projekt 'Stop aborcji' odrzucony przez Sejm w I czytaniu*. Rzeczpospolita. <https://rp.pl/polityka/art19160541-projekt-stop-aborcji-odrzucony-przez-sejm-w-i-czytaniu> (dostęp 5.01.2025).

Od tego czasu ugrupowania takie jak Koalicja Obywatelska, Polskie Stronnictwo Ludowe i Lewica zaczęły poświęcać większą uwagę kwestiom dotyczącym praw kobiet, w przeciwieństwie do lat poprzednich. Kolejna próba zaostreżenia prawa aborcyjnego miała miejsce 30 listopada 2017 r., kiedy to Ordo Iuris ponownie złożyło propozycję projektu ustawy zatytułowaną „Zatrzymaj aborcję”. W tym przypadku projekt przewidywał usunięcie jednej z trzech przesłanek dopuszczających aborcję, dotyczącej ciężkich i nieuleczalnych wad płodu. Projekt ustawy, w przeciwieństwie do swojego poprzednika, został skierowany do dalszych prac w Komisji Zdrowia i Polityki Społecznej [Zawadzka-Witt 2021: 13–14].

Kulminacją debaty była decyzja Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r., która uznała aborcję z przyczyn embriopatologicznych za niezgodną z Konstytucją [Kaczmarczyk 2021: 122–123]. Orzeczenie to doprowadziło do masowych protestów zorganizowanych przez Ogólnopolski Strajk Kobiet, które stały się jednym z największych ruchów społecznych w historii współczesnej Polski. W reakcji na to wydarzenie wiele ugrupowań politycznych, w szczególności Koalicja Obywatelska, Lewica oraz Polskie Stronnictwo Ludowe, zaczęło formułować postulaty dotyczące liberalizacji prawa aborcyjnego lub powrotu do wcześniejszego kompromisu. Zmiana tonu w programach wyborczych w kampanii 2023 r. stanowiła więc bezpośrednią odpowiedź na społeczne oczekiwania kobiet i dynamikę protestów społecznych.

Wydarzenia te nie tylko zainicjowały nową fazę sporu o prawa kobiet w Polsce, ale także ujawniły głębsze mechanizmy ideologiczne i komunikacyjne obecne w debacie publicznej. Dyskusja wokół praw reprodukcyjnych zaczęła przekraczać wymiar *stricte* prawny, stając się jednym z centralnych pól definiowania tożsamości narodowej i politycznej. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera analiza sposobów, w jakie polska prawica konstruuje obraz kobiety i jej roli społecznej. Jak wskazuje Agnieszka Graff, w dominującym dyskursie konserwatywnym kwestie związane z kobiecą podmiotowością zostają podporządkowane narracji narodowo-rodzinnej, w której kobieta funkcjonuje nie jako samodzielny podmiot praw, lecz jako symbol macierzyństwa i nośnik wartości narodowych.

W ujęciu Prawa i Sprawiedliwości obraz kobiety kształtowany jest w ramach opozycji „naród” kontra „społeczeństwo”. W przeciwieństwie do liberalnego języka praw człowieka, który koncentruje się na jednostkach i ich podmiotowości, narracja narodowa przedstawia rodzinę jako organiczną część narodu, a kobietę jako jego reproduktorkę. W tej wizji nie istnieje przestrzeń dla zróżnicowanych ról społecznych kobiet, ich aspiracji zawodowych czy obywatelskich. Kobieta jawi się przede wszystkim jako matka, a jej relacja z państwem zostaje opisana w kategoriach opiekuńczości i ochrony przed zagrożeniem zewnętrznym i wewnętrznym [Graff 2008: 145–147].

Symboliczna para „matka–dziecko” staje się elementem retorycznym, który wypiera z debaty zarówno prawa kobiet, jak i obowiązki ojców czy państwa w zakresie opieki i równości płci [Graff 2008: 146]. W tej narracji matka nie funkcjonuje jako realna kobieta, lecz jako figura ideologiczna, pozbawiona indywidualnych potrzeb. Realne kobiety, jak zauważa Graff, nie patrzą na świat „oczyma niemowląt”, co nie przeszkadza politykom przedstawiać je w ten sposób [Graff 2008: 146]. Rodzina zostaje przedstawiona jako byt nadrzędny wobec jednostek, a jej kryzys utożsamiany jest z zagrożeniem dla istnienia narodu. W konsekwencji język prawicy odwołuje się do kategorii organicznych i historycznych: „naród jak dąb zuchwały”, a nie do kategorii nowoczesnego obywatelstwa [Graff 2008: 147–149].

Podobny mechanizm widoczny jest w dyskursie Ligi Polskich Rodzin dotyczącym prawa do aborcji. Obowiązująca w Polsce restrykcyjna ustawa antyaborcyjna zostaje przedstawiona jako „kompromis”, choć faktycznie jest rezultatem jednostronnego narzucenia przez prawicę określonego ładu. Debata publiczna została przesunięta z płaszczyzny praw kobiet na płaszczyznę moralno-religijną, w której centralne miejsce zajmuje „życie nienarodzone”, a głos kobiet został wyciszony [Graff 2008: 157–159]. Kobieta w tej narracji traci status podmiotu prawa i zostaje sprowadzona do roli nośnika wartości narodowych. Propozycje zmian konstytucyjnych zmierzających do całkowitego zakazu aborcji oraz wpisania „ochrony życia od poczęcia” wskazują na dążenie do prawnego usankcjonowania tego ideologicznego modelu [Graff 2008: 159–163]. Podobną narrację podtrzymuje również Konfederacja, której przekaz łączy konserwatyzm moralny z retoryką wolnorynkową, przedstawiając liberalizację prawa aborcyjnego jako zagrożenie dla „cywilizacji życia” oraz „tradycyjnego porządku społecznego”, przy jednoczesnym marginalizowaniu perspektywy praw kobiet³.

Graff wskazuje ponadto, że mechanizmy te nie ograniczają się do środowisk skrajnie konserwatywnych. W debacie parlamentarnej głos kobiet bywa marginalizowany nie tylko przez prawicę, ale i przez partie centrowe oraz część mediów. Wspólnym mianownikiem jest retoryka „ciszy na galerii”, w której postulaty kobiet traktowane są jako tematy zastępcze lub źródła niepotrzebnych emocji⁴. W efekcie debata publiczna wokół praw reprodukcyjnych w Polsce zostaje pozbawiona perspektywy kobiecej, a kwestie związane z podmiotowością i autonomią kobiet są systematycznie spychane na margines.

³ U. Wróblewska, *Mentzen o aborcji: „Nigdy nie zaakceptuję zabijania niewinnych dzieci”*. *Gazeta Prawna*, 2022. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9784707,mentzen-o-aborcji-nigdy-nie-zaakceptuja-zabijania-niewinnych-dzieci.html> (dostęp 20.09.2025).

⁴ Ibidem: 166.

W dalszej części tekstu przeanalizowane zostaną sposoby, w jakie polskie partie polityczne w latach 2019 i 2023 odwoływały się do kwestii praw kobiet oraz jak ewoluowało ich podejście w kontekście zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej, przy czym rozważania będą skupione w pierwszej kolejności na prawach reprodukcyjnych, zdrowiu i prawach obywatelskich kobiet, a w drugiej na rynku pracy, równości ekonomicznej i polityce rodzinnej.

AUTONOMIA I BEZPIECZEŃSTWO KOBIET W PROGRAMACH WYBORCZYCH 2019–2023

Rozważania tej części opracowania należy zacząć od omówienia postulatów zawartych w programach wyborczych partii politycznych, które kładły nacisk na szeroko rozumiane prawa reprodukcyjne oraz kwestie związane ze zdrowiem. Do tego obszaru zaliczają się zagadnienia dotyczące dostępu do aborcji, podejście ugrupowań do tego problemu na przestrzeni lat i zmiany w ich stanowisku. Rozpatrzony zostanie również temat znaczenia procedury *in vitro* oraz dostępu do antykoncepcji. Kolejnymi kwestiami będą propozycje odnoszące się do przeciwdziałania przemocy wobec kobiet zarówno w przestrzeni domowej, jak i zawodowej oraz szeroko rozumiane prawa obywatelskie, które partie zaoferowały swoim wyborczyniom podczas kampanii parlamentarnej w 2019 r.

Jako pierwsza analizie poddana zostanie oferta Koalicji Obywatelskiej. Duża część programu skierowanego do kobiet koncentrowała się na macierzyństwie oraz ochronie przed przemocą. W dokumencie programowym zapisano, że każda Polka zasługuje na bezwzględną ochronę przed przemocą. W związku z tym ugrupowanie zaproponowało zaostrenie przepisów w Kodeksie karnym w celu zwiększenia bezpieczeństwa kobiet dotkniętych przemocą domową [Koalicja Obywatelska 2019: 16–17]. Kolejnym ważnym postulatem było zagwarantowanie dostępu do procedury *in vitro* [Koalicja Obywatelska 2019: 54] oraz zapewnienie bezpłatnego znieczulenia przy porodzie. Program podkreślał także konieczność szerokiego dostępu do badań prenatalnych i opieki okołoporodowej. Istotnym elementem była również propozycja przywrócenia antykoncepcji awaryjnej dostępnej bez recepty [Koalicja Obywatelska 2019: 16–17].

W programie kolejnego ugrupowania, Lewicy, część postulatów pokrywała się z propozycjami Koalicji Obywatelskiej, jak chociażby pełna refundacja procedury *in vitro*, finansowana z budżetu państwa bądź środków Narodowego Funduszu Zdrowia [Lewica 2019: 11]. W rozdziale zatytułowanym „Świeckie państwo” znalazła się natomiast obietnica zniesienia klauzuli sumienia, co miało zagwarantować pełny dostęp do usług i produktów medycznych niezależnie

od przekonań światopoglądowych personelu medycznego czy farmaceutów [Lewica 2019: 15]. Był to postulat odróżniający Lewicę od Koalicji Obywatelskiej i innych ugrupowań, gdyż tak zdecydowane stanowisko w tej kwestii należało do rzadkości na polskiej scenie politycznej. Warto podkreślić, że Lewica jako jedyne ugrupowanie poświęciła cały rozdział programu kwestiom kobiet. Zapowiedziano w nim między innymi zagwarantowanie prawa do przerwania ciąży do 12. tygodnia na żądanie oraz możliwość jej przeprowadzenia po tym terminie w przypadku zagrożenia zdrowia lub życia kobiety bądź wystąpienia ciężkich i nieodwracalnych wad płodu. Kolejnym ważnym elementem programu było zapewnienie refundacji nowoczesnych środków antykoncepcyjnych [Lewica 2019: 16].

Oferta Prawa i Sprawiedliwości na tle powyżej przywołanych ugrupowań była znacznie skromniejsza i bardziej ograniczona. Podczas gdy Koalicja Obywatelska i Lewica skupiały się na szerokim zakresie praw reprodukcyjnych, PiS wyraźnie dystansowało się wobec kwestii *in vitro* czy antykoncepcji awaryjnej. Po objęciu rządów partia zrezygnowała z refundacji procedury *in vitro* finansowanej ze środków publicznych⁵ oraz ograniczyła dostęp do antykoncepcji awaryjnej, zwanej tabletką „dzień po”⁶. Jednym z nielicznych postulatów związanych ze zdrowiem, które znalazły się w programie PiS, było wsparcie dla kobiet w ciąży poprzez refundację leków [Druciak, Przybysz, Przybysz 2019: 29].

Odminną strategię przyjęło Polskie Stronnictwo Ludowe. Program tego ugrupowania zawierał ofertę skierowaną do kobiet, nie poruszał jednak kwestii *in vitro*, antykoncepcji czy aborcji. Brakowało również odniesień do świeckości państwa czy przeciwdziałania przemocy wobec kobiet. W praktyce oznaczało to, że program PSL w niewielkim stopniu dotyczył tematów, które były kluczowe w propozycjach Koalicji Obywatelskiej i Lewicy.

Na marginesie należy wspomnieć o ugrupowaniach Kukiz'15 oraz Konfederacja, które w wyborach 2019 r. nie zaproponowały w swoich programach żadnych postulatów skierowanych bezpośrednio do kobiet. Brakowało zarówno rozwiązań dotyczących zdrowia reprodukcyjnego, jak i szerszych praw obywatelskich w tym obszarze.

W dalszej części analizy warto przyjrzeć się postulatom skierowanym do kobiet w kampanii parlamentarnej w 2023 r. Koalicja Obywatelska w ramach

⁵ *In vitro. To już koniec rządowego programu*. Rynek Zdrowia. <https://www.rynekzdrowia.pl/Polityka-zdrowotna/In-vitro-to-juz-koniec-rzadowego-programu,163358,14.html> (dostęp 20.09.2025).

⁶ K. Broda, *Nowela dotycząca tabletki „dzień po” wraca do Komisji Zdrowia*. 2024. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9449703,nowela-dotyczaca-tabletki-dzien-po-wraca-do-komisji-zdrowia.html> (dostęp 1.04.2024).

swojego programu deklarowała podjęcie i realizację postanowień dotyczących polityki antyprzemocowej [Koalicja Obywatelska 2023: 3]. Należy zaznaczyć, że KO jako jedna z dwóch (oprócz Lewicy) partii politycznych w tych wyborach poświęciła cały rozdział swojego programu sprawom kobiet. W rozdziale zatytułowanym „Kobiety” wyborczyniom zaoferowano możliwość legalnego przerwania ciąży do 12. tygodnia, które miałyby być przeprowadzane w sposób bezpieczny, legalny i szeroko dostępny. W ramach tej propozycji programowej zapowiedziano, że żaden szpital działający w ramach NFZ nie będzie mógł odmówić przeprowadzenia zabiegu, powołując się na klauzulę sumienia [Leśńska-Staszczuk 2024: 150].

Wśród kolejnych obietnic wyborczych zawartych w programie znalazły się: zapewnienie bezpiecznego znieczulenia przy porodzie, szeroki dostęp do darmowych badań prenatalnych, powszechny dostęp do antykoncepcji awaryjnej bez recepty oraz przywrócenie finansowania z budżetu państwa programu *in vitro*. Koalicja Obywatelska oświadczyła, że na realizację tych założeń zostanie przeznaczona nie mniej niż 500 mln zł [Koalicja Obywatelska 2023: 6]. Można zauważyć, że w kampanii w 2023 r. KO postanowiła kontynuować niektóre elementy swojego wcześniejszego programu, m.in. rozpowszechnianie procedury *in vitro* oraz zwiększanie dostępności antykoncepcji awaryjnej. Jednocześnie wprowadziła nowy, wcześniej nieobecny w jej programie postulat dotyczący legalnego dostępu do aborcji do 12. tygodnia, co stanowi znaczący zwrot w bardziej liberalnym kierunku i wyraźnie pokazuje próbę pozyskania nowego elektoratu.

Z kolei Lewica, podobnie jak w kampanii z 2019 r., zaprezentowała jedną z najbardziej rozbudowanych ofert wyborczych skierowanych do kobiet. Tak jak KO, partia ta opowiedziała się za legalnym przeprowadzaniem zabiegu przerywania ciąży do 12. tygodnia. Istotną zmianą proponowaną przez Lewicę była nowelizacja definicji gwałtu zawartej w art. 197 Kodeksu karnego [Lewica 2023: 25]. W swoim programie ugrupowanie nadal promowało działania na rzecz walki z przemocą w miejscach pracy, akcentując potrzebę zapewnienia każdej Polce bezpieczeństwa w środowisku zawodowym [Lewica 2023: 3]. Jedną z kluczowych propozycji Lewicy była ponownie likwidacja klauzuli sumienia. W programie można przeczytać: „Niedopuszczalna jest sytuacja, gdy pacjentce bezzasadnie odmawia się procedury medycznej czy wydania leku. Błędnie rozumiana wolność sumienia nie może ograniczać konstytucyjnego prawa do ochrony zdrowia” [Lewica 2023: 28]. W kolejnych częściach programu oferta dla kobiet została rozszerzona o zagadnienia związane z opieką zdrowotną, m.in. zapowiedziano refundację szerokiego katalogu badań dla kobiet w ciąży oraz zmianę przepisów dotyczących minimalnego wieku uprawniającego do samodzielnego skorzystania z porady lekarza, w tym ginekologa

i urologa [Lesińska-Staszczuk 2024: 153]. Lewica zaproponowała, aby takie usługi były dostępne od 15. roku życia [Lewica 2023: 38]. Kolejna kwestia wspólna dla Lewicy i KO to szeroko rozumiany dostęp do nowoczesnej antykoncepcji oraz utrzymanie finansowania programu *in vitro* [Lewica 2023: 39]. Można zauważyć, że Lewica jako jedyna partia na polskiej scenie politycznej konsekwentnie realizuje działania wspierające rolę i pozycję kobiet, oferując wyborczym spójną i kompleksową wizję polityki równościowej.

Ugrupowania Polska 2050 i Polskie Stronnictwo Ludowe, które w wyborach parlamentarnych w 2023 r. wystartowały jako Trzecia Droga, zaprezentowały wspólną ofertę. W jej ramach zobowiązały się skierować do Sejmu ustawę, której celem byłoby odwrócenie skutków orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 2020 r. [Trzecia Droga 2023: 4]. Jednym z kluczowych postulatów tej formacji było ogłoszenie referendum w sprawie aborcji. W tym punkcie Trzecia Droga wyraźnie zaznaczyła swoje stanowisko, odróżniając się tym samym od potencjalnych przyszłych koalicjantów⁷. W programie koalicji znalazły się również zapowiedzi powrotu do finansowania procedury *in vitro* z budżetu państwa [Lesińska-Staszczuk 2024: 151–152], wprowadzenia nowoczesnych standardów opieki okołoporodowej oraz zapewnienia bezpłatnego dostępu do znieczulenia podczas porodu [Trzecia Droga 2023: 4]. Warto jednak zauważyć, że formacja ta nie zawarła w swoim programie żadnych propozycji dotyczących polityki antyprzemocowej. W porównaniu z wcześniejszym okresem widać natomiast pewną zmianę w podejściu Polskiego Stronnictwa Ludowego do kwestii aborcji. Choć nadal zachowuje ono stosunkowo konserwatywny charakter na tle pozostałych ugrupowań opozycyjnych, to można dostrzec wyraźne otwarcie na dyskusję i redefinicję stanowiska w tym zakresie.

W wyborach z 2023 r. obecni byli także Bezpartyjni Samorządowcy, partia o najkrótszym stażu na arenie politycznej. Analiza ich programu pozwala dostrzec wyraźny wpływ wartości konserwatywnych, które mają istotne znaczenie dla sposobu postrzegania praw kobiet oraz formułowania postulatów skierowanych do wyborczyń. Podobnie jak wiele innych ugrupowań, Bezpartyjni Samorządowcy koncentrują się przede wszystkim na problemach dotyczących stanu służby zdrowia oraz na podkreślaniu znaczenia profilaktyki zdrowotnej w społeczeństwie. W ich programie można znaleźć propozycje mające na celu rozwiązanie problemów z dostępnością do ginekologów na obszarach pozamiejskich i wiejskich, a także ułatwienie dostępu do badań diagnostycznych i laboratoryjnych na tych terenach. Ugrupowanie podkreśla znaczenie wsparcia

⁷ Marszałek Hołownia: Trzecia Droga chce referendum w sprawie aborcji. PAP. <https://www.pap.pl/aktualnosci/marszalek-holownia-trzecia-droga-chce-referendum-w-sprawie-aborcji> (dostęp 3.01.2025).

dla kobiet w ciąży, akcentując konieczność uświadamiania, jak ważną rolę odgrywa zaangażowanie i aktywny udział bliskich w opiece okołoporodowej. Zapowiada także wdrożenie procedur wspierających kobiety w sytuacjach, gdy ciąża nie przebiega prawidłowo. Ponadto zwraca uwagę na narastający problem braku wykwalifikowanej kadry na oddziałach położniczych [Bezpartyjni Samorządowcy 2023: 17–18]. W dalszej części programu kładzie duży nacisk na promowanie idei karmienia piersią, kierowane zarówno do kobiet w ciąży, jak i młodych matek. W związku z tym proponuje utworzenie krajowego programu ochrony, promocji i wsparcia karmienia piersią oraz udoskonalenie istniejącej inicjatywy „Szpital przyjazny dziecku”. Program przewiduje również zapewnienie pomocy i wsparcia dla kobiet karmiących oraz wprowadzenie jednolitego, regularnego monitoringu wskaźników karmienia piersią w skali kraju. Ponadto Bezpartyjni Samorządowcy planują finansowanie programów społecznych, których celem będzie zwiększenie świadomości społecznej na temat pozytywnego wpływu karmienia piersią [Bezpartyjni Samorządowcy 2023: 23].

W przypadku Prawa i Sprawiedliwości widać wyraźny spadek zainteresowania tematami związanymi ze zdrowiem kobiet oraz walką z przemocą domową i w miejscu pracy. Już w poprzednich kampaniach wyborczych partia ta nie skupiała się na rozbudowanych programach zdrowotnych, jedyną znaczącą propozycją była oferta dotycząca refundacji leków dla kobiet w ciąży [Druciak, Przybysz, Przybysz 2019: 29]. W kampanii parlamentarnej w 2023 r. postulat ten nie został ponownie podjęty, co pokazuje wyraźne przesunięcie akcentów programowych partii w stronę innych obszarów.

Z kolei ugrupowaniem, które jako jedyna spośród analizowanych formacji biorących udział w wyborach parlamentarnych w 2023 r. nie uwzględniła w swoim programie wyborczym żadnych propozycji skierowanych do kobiet w ramach omawianych płaszczyzn, jest Konfederacja [Lesińska-Staszczuk 2024: 154–155]. Brak odniesień dotyczy zarówno kwestii zdrowotnych, praw reprodukcyjnych, jak i działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy czy polityką równościową. Taka strategia programowa stanowi wyraźny kontrast wobec pozostałych ugrupowań i pokazuje odmienne priorytety ideowe partii.

RÓWNOŚĆ EKONOMICZNA I POLITYKA RODZINNA W UJĘCIU PARTII POLITYCZNYCH

Kolejną płaszczyzną rozważań są postulaty zawarte w programach wyborczych partii politycznych odnoszące się do kwestii związanych z rynkiem pracy, równością ekonomiczną oraz godzeniem życia zawodowego i rodzinnego przez kobiety. Analizie poddano rozwiązania dotyczące rozwoju programów

socjalnych, propozycje związane z aktywizacją zawodową kobiet i rozbudową infrastruktury opiekuńczej dla dzieci, a także formy wsparcia młodych matek oraz inicjatywy mające na celu ułatwienie kobietom powrotu na rynek pracy.

Na początku warto przyjrzeć się propozycjom programowym Koalicji Obywatelskiej z 2019 r. Jednym z najważniejszych elementów jej programu był postulat dotyczący wyrównania wynagrodzeń kobiet i mężczyzn zatrudnionych na tych samych stanowiskach [Koalicja Obywatelska 2019: 16–17]. Kolejną istotną kwestią były alimenty oraz skuteczne mechanizmy ich egzekwowania. Twórcy programu zaproponowali rozwiązanie polegające na ściąganiu niewypłaconych alimentów w sposób analogiczny do egzekwowania zaległych podatków. Uzasadniali to słowami: „Dziecko ma dwoje rodziców odpowiedzialnych za jego wychowanie i utrzymanie. Alimenty to nie prezent, ale niezbywalne prawo” [Koalicja Obywatelska 2019: 20]. Ciekawą kwestią jest natomiast brak odniesień do programu „500+”. W odróżnieniu od pozostałych ugrupowań opozycyjnych, takich jak Polskie Stronnictwo Ludowe czy Lewica, Koalicja Obywatelska nie uwzględniła tego programu w swoich postulatach wyborczych. Należy jednak pamiętać, że program „500+” został wprowadzony w poprzedniej kadencji rządów Prawa i Sprawiedliwości, dlatego nie chodziło tu o propozycję nowego rozwiązania, lecz o brak wyraźnej deklaracji dotyczącej jego utrzymania.

Lewica, podobnie jak w innych obszarach, również w zakresie rynku pracy i polityki rodzinnej zaprezentowała w kampanii 2019 r. rozbudowany zestaw postulatów. Wśród nich znalazło się zapewnienie bezpłatnych miejsc w żłobkach dla wszystkich dzieci wymagających opieki, których rodzice decydują się na powrót do pracy. Plan zakładał utworzenie około dwustu tysięcy nowych miejsc w żłobkach we współpracy z samorządami w perspektywie czterech lat. Kolejnym istotnym postulatem było wprowadzenie pełnopłatnego i obowiązkowego urlopu rodzicielskiego dla obojga rodziców, w minimalnym wymiarze 12 tygodni. Lewica deklarowała ponadto utrzymanie programów „500+” oraz tzw. becikowego. Partia podjęła także temat powszechnego unikania płacenia alimentów przez jednego z rodziców, wskazując, że w efekcie osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem zostaje obciążona całością kosztów jego utrzymania [Lewica 2019: 11]. Istotnym elementem programu było też wprowadzenie równej reprezentacji płci na wszystkich szczeblach władzy oraz zapewnienie równości płacowej kobiet i mężczyzn [Lewica 2019: 16].

Kolejnym ugrupowaniem, którego propozycje warto przeanalizować, jest Polskie Stronnictwo Ludowe. Program PSL w znacznej mierze opierał się na wartościach konserwatywnych i silnym akcentowaniu roli rodziny. Składane obietnice dotyczyły przede wszystkim wsparcia materialnego rodzin. W programie znalazły się zapowiedzi utrzymania wypłat w ramach programu „500+”,

zapewnienie bezpłatnych żłobków i klubów malucha, a także gwarancja łatwego powrotu rodziców małych dzieci na rynek pracy. Zapowiadano możliwość pracy na pół etatu przez 12 miesięcy dla jednego z rodziców, z jednoczesnym pobieraniem dodatkowego wynagrodzenia w wysokości 1000 zł miesięcznie niezależnie od formy zatrudnienia [PSL 2019: 5–6]. W porównaniu z ofertą Koalicji Obywatelskiej i Lewicy program PSL był jednak znacznie skromniejszy i mniej zróżnicowany.

W programie Prawa i Sprawiedliwości z 2019 r. kluczowe miejsce zajmowały rozbudowane projekty społeczne wprowadzone już w poprzedniej kadencji. Na pierwszym planie znajdował się program „Rodzina 500+”, który po ewentualnym zwycięstwie partii miał objąć każde dziecko, poczynwszy od pierwszego. Ważnym elementem był też program „Dobry Start”, zakładający wypłatę 300 zł na wyprawkę szkolną dla każdego dziecka [Prawo i Sprawiedliwość 2019: 55]. W programie pojawiły się również zapowiedzi działań na rzecz równouprawnienia w miejscu pracy [Prawo i Sprawiedliwość 2019: 62].

Warto zwrócić uwagę, że większość partii w kampanii parlamentarnej w 2019 r. zawarła w swoich programach obietnice dotyczące rozwoju infrastruktury opiekuńczej, w tym budowy żłobków i przedszkoli [Druciak, Przybysz, Przybysz 2019: 29]. W kampanii tej znalazły się także ugrupowania, które nie zaproponowały żadnych rozwiązań skierowanych do kobiet ani powiązanego z nimi elektoratu. Dotyczy to Kukiz'15 oraz Konfederacji, które jak wskazano już wcześniej, nie uwzględniły w swoich programach żadnych postulatów dotyczących rynku pracy, polityki rodzinnej czy równości ekonomicznej.

W kampanii parlamentarnej w 2023 r., w porównaniu z kampanią poprzednią, w ofercie Koalicji Obywatelskiej można zauważyć znaczący postęp w zakresie rozbudowy programów socjalnych. Już na początku dokumentu znalazły się postulaty dotyczące wsparcia kobiet powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka. Głównym narzędziem miała być inicjatywa „Aktywna mama”, oferująca 1500 zł miesięcznie na opiekę nad dzieckiem [Koalicja Obywatelska 2023: 3]. Rodzice mogli wybrać jedno z trzech świadczeń: „Aktywny rodzic w pracy”, „Aktywnie w żłobku” oraz „Aktywnie w domu”. Pierwsze dwa świadczenia zapewniały pełną kwotę 1500 zł, natomiast w przypadku „Aktywnie w domu” przewidziano 500 zł miesięcznie⁸. Program ten był szeroko promowany w kampanii pod nazwą „babciowe”.

Lewica w kampanii w 2023 r. skupiła się na problematyce równości płci w miejscu pracy oraz zabezpieczeniu praw ekonomicznych kobiet. Na pierwszym planie znalazły się działania przeciwko dyskryminacji płacowej, mające

⁸ *Rusza program ‘Aktywny Rodzic’, czyli tzw. babciowe!* Gov.pl. <https://www.gov.pl/web/premier/rusza-program-aktywny-rodzic-czyli-tzw-babciowe> (dostęp 2.01.2025).

na celu zapewnienie równej płacy za tę samą pracę [Lewica 2023: 3]. Ugrupowanie podjęło też kwestię równości płci na uczelniach wyższych, proponując wprowadzenie parytetów w strukturach władzy, kadrze akademickiej oraz poszczególnych jednostkach organizacyjnych [Lewica 2023: 7]. Istotnym elementem programu była reforma systemu alimentacyjnego. Lewica zaproponowała wprowadzenie mechanizmu alimentów natychmiastowych, który miałby zabezpieczać środki na utrzymanie dziecka już na początku postępowania, zastępując dotychczasowy fundusz alimentacyjny [Lewica 2023: 25]. Partia postulowała również powszechny dostęp do żłobków [Lewica 2023: 46].

Program Trzeciej Drogi, czyli koalicji Polski 2050 i Polskiego Stronnictwa Ludowego, także zawierał propozycje dotyczące równości ekonomicznej i rynku pracy. Podkreślano konieczność likwidacji różnic w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn oraz utworzenia stu tysięcy bezpłatnych miejsc w żłobkach [Trzecia Droga 2023: 4]. W osobnym programie PSL skoncentrowało się na polityce rodzinnej, proponując m.in. program „800+ dla pracujących”, który zakładał waloryzację świadczenia „500+” wyłącznie dla rodzin, w których przynajmniej jeden rodzic pracuje. Wspomniano też o rozwoju sieci żłobków i klubów malucha oraz wprowadzeniu tzw. urlopu rodzinnego, czyli dodatkowego roku po zakończeniu urlopu macierzyńskiego, który mógłby zostać wykorzystany jako pomoc w opiece nad osobą starszą lub dziećmi [Polskie Stronnictwo Ludowe 2023: 13]. W porównaniu z kampanią z 2019 r., oferta PSL nie uległa radykalnym zmianom, koncentrując się głównie na waloryzacji istniejących świadczeń społecznych.

W przypadku Prawa i Sprawiedliwości dominowały kontynuacje wcześniejszych programów społecznych. Centralnym elementem kampanii była rewaloryzacja świadczenia „500+” do „800+”⁹. Zapowiedziano dalszy rozwój programu „Maluch+”, który miał zapewniać co najmniej jeden żłobek w każdej gminie oraz zwiększenie liczby miejsc w placówkach [Prawo i Sprawiedliwość 2023: 32–33]. W programie pojawiły się również wzmianki dotyczące osób łączących pracę zdalną z opieką nad dzieckiem lub osobą niepełnosprawną¹⁰. Podobnie jak Lewica, PiS odniósł się do problematyki alimentów, zapowiadając wprowadzenie alimentów natychmiastowych [Prawo i Sprawiedliwość 2023: 171]. Warto jednak zaznaczyć, że w kampanii w 2023 r. partia nie przedstawiła żadnych nowych rozwiązań skierowanych wyłącznie do kobiet.

Na koniec należy wspomnieć o pozostałych dwóch ugrupowaniach, Bezpartyjnych Samorządowcach oraz Konfederacji. W przypadku pierwszego program

⁹ *Wybory parlamentarne 2023. Co poszczególne partie oferują kobietom?* WP Kobieta. <https://kobieta.wp.pl/wybory-parlamentarne-2023-co-poszczególne-partie-oferuja-kobietom-6943908250139360a> (dostęp 3.12.2024).

¹⁰ Ibidem.

wyborczy, a zwłaszcza oferta skierowana do kobiet, był na tyle ograniczony tematycznie, że wszystkie postulaty zostały szczegółowo omówione w poprzednim rozdziale. Konfederacja natomiast, podobnie jak w 2019 r., nie zawarła w swoim programie żadnych propozycji dotyczących kobiet również w obszarze ekonomicznym i rynku pracy.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI KOŃCOWE

Analiza programów wyborczych polskich partii politycznych z lat 2019 i 2023 pozwala sformułować wiele istotnych wniosków dotyczących miejsca praw kobiet w dyskursie politycznym oraz ewolucji stanowisk poszczególnych ugrupowań. Tematyka ta w analizowanym okresie przeszła drogę od relatywnie marginalnej do będącej jednym z kluczowych punktów spornych między największymi siłami politycznymi. Bezpośrednim impulsem do tej zmiany stały się wydarzenia z lat 2016–2020, w szczególności debata wokół projektów zaostreżenia prawa aborcyjnego oraz decyzja Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. Orzeczenie to doprowadziło do masowych protestów społecznych, które w znacznym stopniu wpłynęły na kształt programów wyborczych w kampanii 2023 r. Ugrupowania polityczne zaczęły dostrzegać rosnące znaczenie kwestii praw kobiet w mobilizacji elektoratu, co znalazło odzwierciedlenie zarówno w języku, jak i treści ich programów.

Porównanie kampanii z lat 2019 i 2023 ujawnia wyraźne różnice ideologiczne oraz zmiany w strategiach poszczególnych partii. W 2019 r. najbardziej rozbudowane i kompleksowe propozycje w zakresie praw kobiet przedstawiały Koalicja Obywatelska i Lewica. Skupiały się one na zapewnieniu dostępu do nowoczesnej antykoncepcji, finansowaniu procedury *in vitro*, prawie do bezpiecznego porodu oraz ochronie kobiet przed przemocą. Lewica wyróżniała się szczególnie zdecydowanym stanowiskiem w kwestii aborcji i świeckości państwa, wyraźnie odróżniając się od pozostałych ugrupowań. Programy PSL i PiS miały bardziej ograniczony charakter, koncentrując się głównie na aspektach prorodzinnych i socjalnych, natomiast Konfederacja oraz Kukiz'15 w ogóle nie zawierały propozycji skierowanych bezpośrednio do kobiet.

Kampania 2023 r. przyniosła istotne przesunięcia w programach części ugrupowań opozycyjnych. Koalicja Obywatelska po raz pierwszy zaproponowała legalizację aborcji do 12. tygodnia ciąży, co stanowiło znaczący zwrot w stronę liberalizacji i odpowiedź na zmiany społeczne wywołane protestami po 2020 r. Jednocześnie partia kontynuowała wcześniejsze postulaty dotyczące dostępu do *in vitro*, antykoncepcji awaryjnej oraz ochrony zdrowia kobiet. Lewica pozostała konsekwentna w swoich stanowiskach, rozwijając elementy

związane z bezpieczeństwem kobiet, opieką zdrowotną i walką z przemocą w miejscu pracy. Trzecia Droga zaproponowała rozwiązanie kompromisowe w postaci referendum aborcyjnego oraz powrotu do finansowania *in vitro*. Z kolei programy Prawa i Sprawiedliwości oraz Konfederacji pozostały w dużej mierze niezmienione. PiS skupiło się na kontynuacji polityki socjalnej, natomiast Konfederacja ponownie całkowicie pominęła kwestie dotyczące kobiet.

W obszarze rynku pracy i polityki rodzinnej różnice między ugrupowaniami również są wyraźne. Partie liberalno-lewicowe akcentowały równość płac, rozwój infrastruktury opiekuńczej, ułatwienia w powrocie kobiet do pracy po urodzeniu dziecka oraz reformę systemu alimentacyjnego. Koalicja Obywatelska zaproponowała m.in. program „Aktywna mama”, Lewica skupiła się na likwidacji luki płacowej i wprowadzeniu alimentów natychmiastowych, a Trzecia Droga i PSL na tworzeniu nowych miejsc w żłobkach i wsparciu rodzin pracujących. PiS kontynuował wcześniejsze programy społeczne, takie jak „500+” i „Maluch+”, nie wprowadzając jednak nowych rozwiązań adresowanych bezpośrednio do kobiet. Konfederacja oraz Kukiz’15 po raz kolejny nie przedstawiły żadnych propozycji w tym zakresie.

Wnioski płynące z analizy wskazują, że temat praw kobiet w latach 2019–2023 wyraźnie przesunął się z marginesu do centrum debaty politycznej, a jego obecność w programach wyborczych stała się bardziej rozbudowana i szczegółowa. Partie liberalne i lewicowe konsekwentnie rozwijają swoje propozycje w tym obszarze, wpisując je w szersze strategie równościowe i zdrowotne. Partie konserwatywne natomiast w dalszym ciągu koncentrują się przede wszystkim na polityce rodzinnej i socjalnej, unikając kompleksowego podejścia do kwestii równości płci. Konfederacja pozostaje jedynym ugrupowaniem, które konsekwentnie nie włącza tematyki praw kobiet do swojego programu, co wyraźnie odróżnia ją od pozostałych uczestników życia politycznego.

Można zatem stwierdzić, że wzrost znaczenia praw kobiet w debacie publicznej wywarł presję na większość ugrupowań, zmuszając je do zajęcia wyraźniejszego stanowiska. Jednocześnie rośnie polaryzacja ideologiczna wokół tych kwestii: ugrupowania liberalno-lewicowe formułują spójne programy równościowe, podczas gdy partie konserwatywne podtrzymują narrację pro-rodinną i unikają liberalizacji prawa reprodukcyjnego. W przyszłości można oczekiwać, że kwestie praw kobiet pozostaną jednym z kluczowych pól rywalizacji politycznej w Polsce, zarówno ze względu na ich znaczenie społeczne, jak i mobilizacyjny potencjał elektoratu kobiecego.

BIBLIOGRAFIA

- Druciak Małgorzata, Przybysz Dariusz, Przybysz Izabela. 2019. *Kobiety w polityce krajowej. Strategie partii politycznych w wyborach parlamentarnych w 2019 roku*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Graff Agnieszka. 2014. *Rykoszetem. Rzecz o płci, seksualności i narodzie*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Kaczmarczyk Marek P. 2021. *Pragmatyngwistyczne aspekty czynności konwencjonalnej wydania wyroku przez Trybunał Konstytucyjny*. W *Wokół Strajku Kobiet*. Red. E. Dziwek, K. Gheorghe. Kraków–Katowice–Łódź: ArchaeGraph.
- Lesińska-Staszczuk Magdalena. 2024. „Prawa kobiet w parlamentarnej kampanii wyborczej w Polsce w 2023 roku”. *Polityka i Społeczeństwo* 2(22): 145–157.
- Zawadzka-Witt Katarzyna. 2021. *Stanowiska polskich ugrupowań politycznych wobec tematyki aborcji*. W *Wokół Strajku Kobiet*. Red. Ewelina Dziwak, Kamila Gheorghe. Kraków–Katowice–Łódź: ArchaeGraph.

DOKUMENTY PROGRAMOWE

- Bezpartyjni Samorządowcy. Program wyborczy*. 2023. <https://bezpartyjnिसamorzadowcy.pl/program/> (dostęp 5.01.2025).
- Koalicja Obywatelska. 100 konkretów na pierwsze 100 dni rządu*. 2023. <https://platforma.org/dokumenty/program> (dostęp 5.01.2025).
- Koalicja Obywatelska. Twoja Polska*. 2019. <https://demagog.org.pl/wp-content/uploads/2019/10/Koalicja-Obywatelska-2019.pdf> (dostęp 5.01.2025).
- Lewica. Polska Jutra*. 2019. https://lewica.org.pl/images/dokumenty/Program_Lewicy.pdf (dostęp 5.01.2025).
- Lewica. Program wyborczy KW Nowa Lewica*. 2023. <https://lewica.org.pl/program/program-wyborczy-kw-nowa-lewica> (dostęp 5.01.2025).
- Polskie Stronnictwo Ludowe. Łączymy Polaków*. 2019. https://demagog.org.pl/wp-content/uploads/2023/10/PROGRAM_PSL_2019.pdf (dostęp 5.01.2025).
- Polskie Stronnictwo Ludowe. Program wyborczy*. 2023. <https://www.psl.pl/wp-content/uploads/2023/09/Program-PSL.pdf> (dostęp 5.01.2025).
- Prawo i Sprawiedliwość. Bezpieczna przyszłość Polaków*. 2023. <https://pis.org.pl/dokumenty> (dostęp 5.01.2025).
- Prawo i Sprawiedliwość. Polski model państwa dobrobytu*. 2019. https://pis.org.pl/files/Program_PIS_2019.pdf (dostęp 5.01.2025).
- Trzecia Droga. 12 Gwarancji Trzeciej Drogi*. 2023. <https://polska2050.pl/trzecia-droga/> (dostęp 5.01.2025).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE I PRASOWE

- Broda Katarzyna. *Nowela dotycząca tabletki „dzień po” wraca do Komisji Zdrowia*. 2024. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9449703,nowela-dotyczaca-tabletki-dzien-po-wraca-do-komisji-zdrowia.html> (dostęp 1.04.2024).
- Dobrowolski Marek. *Trybunał i ochrona życia. Kluczowy punkt odniesienia*, Rzeczpospolita. www.rp.pl/opinie-prawne/art40153731-marek-dobrowolski-trybunal-i-ochrona-zycia-kluczowy-punkt-od-niesienia (dostęp 29.04.2024).

- „Dziękuję ci Władysław”, „dzięki Pawle”. *PSL i Kukiz'15 do wyborów idą razem*. TVN24. <https://tvn24.pl/polska/wybory-parlamentarne-2019-wspolny-start-psl-i-kukiz15-ra-959543-ls2284885> (dostęp 5.01.2025).
- In vitro. To już koniec rządowego programu*. Rynek Zdrowia. <https://www.rynekzdrowia.pl/Polityka-zdrowotna/In-vitro-to-juz-koniec-rzadowego-programu,163358,14.html> (dostęp 20.09.2025).
- Marszałek Hołownia: Trzecia Droga chce referendum w sprawie aborcji*. PAP. <https://www.pap.pl/aktualnosci/marszalek-holownia-trzecia-droga-chce-referendum-w-sprawie-aborcji> (dostęp 3.01.2025).
- Projekt 'Stop aborcji' odrzucony przez Sejm w I czytaniu*. Rzeczpospolita. <https://rp.pl/polityka/art19160541-projekt-stop-aborcji-odrzucony-przez-sejm-w-i-czytaniu> (dostęp 5.01.2025).
- Rusza program 'Aktywny Rodzic', czyli tzw. babciowe!* Gov.pl. <https://www.gov.pl/web/premier/rusza-program-aktywny-rodzic-czyli-tzw-babciowe> (dostęp 2.01.2025).
- Wróblewska Urszula. *Mentzen o aborcji: „Nigdy nie zaakceptuję zabijania niewinnych dzieci”*. Gazeta Prawna. 2022. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9784707,mentzen-o-aborcji-nigdy-nie-zaakceptuja-zabijania-niewinnych-dzieci.html> (dostęp 20.09.2025).
- Wybory parlamentarne 2023. Co poszczególne partie oferują kobietom?* WP Kobieta. <https://kobieta.wp.pl/wybory-parlamentarne-2023-co-poszczegolne-partie-oferuja-kobietom-6943908250139360a> (dostęp 3.12.2024).

Streszczenie

Celem artykułu było przybliżenie programów wyborczych najbardziej znaczących ugrupowań politycznych w Polsce. Została w nim przeprowadzona analiza programów pod kątem zawartych w nich kwestii dotyczących praw kobiet oraz oferty, jaka została im zaproponowana. Analiza obejmuje programy wyborcze z lat 2019 i 2023.

Słowa kluczowe: prawa kobiet, program wyborczy, wybory parlamentarne 2019, wybory parlamentarne 2023

WOMEN'S RIGHTS IN THE ELECTION PROGRAMMES OF POLISH POLITICAL PARTIES – A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE 2019 AND 2023 CAMPAIGNS (summary)

The aim of the article was to present the election programmes of the most significant political groups in Poland. It analysed the programmes in terms of the issues they contained concerning women's rights and the offers made to women. The analysis covers the election programmes from 2019 and 2023.

Keywords: women's rights, election program, general elections 2019, general elections 2023